

"Uppkomsten av avfall ska förebyggas"

En läsbarhetsstudie av passiva verb och nominaliseringar i texter från kommuners hemsidor

Julia Broman

Svenska språket (61-90) 15 hp

Halmstad 2017-06-22

Högskolan i Halmstad
Akademin för lärande, humaniora och samhälle
Uppsats 15 hp, Svenska språket 61-90
Författare: Julia Broman

”Uppkomsten av avfall ska förebyggas”

En läsbarhetsstudie av passiva verb och
nominaliseringar i texter från kommuners hemsidor.

Handledare:
Rickard Melkersson
VT 2017

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte.....	2
2. Tidigare forskning	3
3. Teori	6
4. Material och metod.....	9
4.1 Material.....	9
4.2 Metod.....	10
5. Resultat.....	12
5.1 Passiva verb	12
5.1.1 <i>Norra Sverige</i>	12
5.1.2 <i>Mellersta Sverige</i>	13
5.1.3 <i>Västra Sverige</i>	14
5.1.4 <i>Södra Sverige</i>	14
5.2 Nominaliseringar	15
5.2.1 <i>Norra Sverige</i>	15
5.2.2 <i>Mellersta Sverige</i>	16
5.2.3 <i>Västra Sverige</i>	17
5.2.4 <i>Södra Sverige</i>	17
5.3 Nominalkvot	18
5.3.1 <i>Norra Sverige</i>	18
5.3.2 <i>Mellersta Sverige</i>	19
5.3.3 <i>Västra Sverige</i>	19
5.3.4 <i>Södra Sverige</i>	20
5.4 Sammanställning av resultatet	20
5.4.1 <i>Geografisk placering</i>	20
5.4.2 <i>Invånarantal</i>	22
5.4.3 <i>Texttyp</i>	24
6. Slutsatser och diskussion.....	25
7. Sammanfattning.....	30
Referenslista	32

Abstrakt

Denna uppsats undersöker läsbarheten i texter från tolv olika kommunhemsidor. Genom att räkna förekomsten av passiva verb och nominaliseringar vill jag jämföra och visa på skillnader mellan kommunerna utifrån geografisk placering, invånarantal och texttyp. Även nominalkvoten studeras för att få en bredare översikt över texternas läsbarhet. Resultatet visar att den texttyp som har flest antal passiva verb är texten om politik medan texten om återvinning är den texttyp som har flest nominaliseringar. Nominalkvoten är hög och ligger i genomsnitt på runt 2,5 i det allra flesta kommuner vilket visar att texterna är mycket informationstäta. Mellersta Sverige är den region med högst andel passiva verb och nominaliseringar och dessa texter kan därför tolkas som svårare och mer abstrakta. Den region med minst andel passiva verb och nominaliseringar är västra Sverige. Studien visar också att de mindre kommunerna har ett högre antal passiva verb och nominaliseringar än vad de större kommunerna har. Att det finns stora skillnader mellan olika regioner och kommuner med olika invånarantal beror troligtvis på att klarspråksarbetet inte prioriteras lika högt på alla platser runtom i Sverige. Ett klarspråksprojekt kostar pengar och det kan vara en av anledningarna till att vissa kommuner väljer att inte arbeta med klarspråk så mycket som de kanske skulle behöva. En annan anledning kan vara att attityderna till klarspråk ibland är negativa och gör att språkfrågorna får låg status.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I dagens samhälle är internet en stor del av vår vardag och det finns oerhört mycket information att tillgå på nätet. Bara genom ett klick kan du ta reda på hur du ansöker om bygglov, hur din kommun styrs eller hur barnomsorgen och återvinningen ser ut i din kommun. Myndigheter och kommuner skapar hemsidor där de kan förmedla viktig information till alla medborgare i samhället, men är informationen verkligen tillgänglig för alla?

Arbetet med att förändra och förenkla myndighetsspråk tog sin början under tidigt 70-tal. Det strikta och formella ville man byta ut mot ett ledigare sätt mer inriktad på vem mottagaren var (Rahm & Ohlsson 2009:25). Arbetet har sedan dess kommit lång väg och klarspråksarbetet sköts idag av Språkrådet. De har bland annat utvecklat ett klarspråkstest som myndigheter kan tillämpa på sina texter för att undersöka om de lever upp till de klarspråksnormer som finns (sprakochfolkminnen.se).

Det är mycket som talar för arbetet med klarspråk enligt Hedlund (2006). Språket är viktigt och en bra kommunikation är en grundläggande förutsättning för alla verksamheter. Genom klarspråksarbete höjs effektiviteten i organisationen samtidigt som klarspråk också innebär kompetensutveckling för medarbetarna. En annan fördel med klarspråk är att det gynnar demokratin. Det är en demokratisk rättighet att ha tillgång till information och det ska inte vara krångligt för medborgare att förstå beslut eller att engagera sig i politik. Klarspråk ökar också deras förtroende gentemot myndigheter. Framförallt hjälper klarspråk till att spara både tid och pengar (Hedlund 2006:9-10).

Ett par konkreta språkliga fenomen som brukar kopplas till klarspråk är passiva verbformer och nominaliseringar och har tidigare studerats av bland annat Westman (1974). Hennes kvantitativa undersökning av passiva verb och nominaliseringar i fyra olika genrer, bland annat myndighetsbroschyrer, är en utav de tidigare studierna inom fältet. En senare studie av samma typ är Puskalas (2009) studie där passiva verb och nominaliseringar undersökts i kommunala föredragningslistor. Puskala har dock endast studerat en kommun vilket skapar ett intresse för forskning med material från fler kommuner för att se förhållandet mellan de olika kommunerna och upptäcka eventuella skillnader. Det är även intressant att se

om det finns några mönster i skillnaderna, om faktorer som den geografiska placeringen eller kommuners storlek påverkar graden av klarspråkighet. Kanske finns det skillnader på grund av att klarspråksarbetet inte är lika utbrett över hela landet eller att alla kommuner inte har lika mycket resurser till språkvård.

Många kommuner arbetar ändå med klarspråk och har som mål att deras texter och information ska vara lättillgängligt för alla. Den stora frågan är dock hur de lyckas i praktiken. Är verkligen all information lättläst och anpassat för alla människor i vårt samhälle? Genom att studera läsbarheten i texter från kommuners hemsidor vill jag belysa de skillnader som finns mellan olika kommuner i förhållande till geografi, folkmängd och texttyp vad gäller just texternas läsbarhet.

1.2 Syfte

Med denna uppsats ämnar jag att visa i vilken grad geografiska skillnader, skillnader mellan större och mindre kommuner eller skillnader mellan olika texttyper påverkar graden av läsbarhet i texter från tolv kommuners hemsidor. Detta görs genom att studera passiva verb och nominaliseringar, två normer som återfinns i Språkrådets bok *Myndigheternas skrivregler* (2014), med utgångspunkt i den systemisk-funktionella grammatiken. Nominalkvoten för varje text kommer också att räknas. Materialet består av sammanlagt tjugofyra olika texter, tolv av varje texttyp, från tolv olika kommuner och utifrån dessa texter hoppas jag kunna visa på skillnader mellan kommunerna utifrån deras geografiska placering, invånarantal och texttyp beträffande deras läsbarhet. Hur många av texternas verb är passiva och hur många av substantiven är nominaliseringar? Finns geografiska skillnader och skillnader utifrån folkmängd? Och hur förhåller sig de två texttyperna, text om återvinning och text om politik, till varandra? Detta är frågor som jag genom min studie vill besvara.

2. Tidigare forskning

En av de tidigare studierna inom klarspråk är Westmans (1974) kvantitativa studie av bland annat passiva verb och nominaliseringar. Studiens material har hämtats från såväl myndighetsbroschyrer, läroböcker, tidningstexter som debatttexter och är från år 1967–1971. Den genren med högst antal passiva verb är myndighetsbroschyr och visar att 23,5 % av textens huvudverb är passiva (Westman 1974:89–96) medan nominaliseringarna är 12,07 % . Dock finns flest i genren lärobok där 15,08 % av alla substantiv är nominaliseringar (Westman 1974:73).

En studie som utan att beröra någon form av myndighetstext men ändå är relevant för min studie har gjorts av Nordman (1992) där passiva verb och nominaliseringar studerats i ett material med texter från sex olika fackområden inom tre olika textgenrer. De tre genrererna är handböcker, läroböcker och vetenskapliga artiklar och de sex fackområdena är juridik, ekonomi, datateknik, elteknik, kommunikation och lingvistik. Resultatet visar att flest passiva verb återfinns i vetenskapliga artiklar inom ekonomi medan de flesta nominaliseringar finns i vetenskapliga artiklar inom elteknik.

Puskala (2009) undersöker aktörer i kommunala föredragningslistor. Genom att studera 497 olika ärenden från Korsholms kommun i Finland vill hon undersöka utvecklingen av genren föredragningslista. Materialet är taget från en 30-årsperiod, år 1973–2000, i syfte att se utvecklingen i genren över tid (Puskala 2009:43). Puskala studerar passiva verb och nominaliseringar i texterna som hon menar leder till aktörernas osynlighet. Genom dessa grammatiska konstruktioner kan man exempelvis avpersonalisera människor och istället personalisera abstrakta skeenden (Puskala 2009:44). I vissa situationer kan det vara uppenbart eller till och med oviktigt vem aktören är och passiva konstruktioner blir då ett bra verktyg att använda. Dock är frågan om aktören alltid är lika självklar för mottagaren som den är för skribenten (Puskala 2009:44).

Den kvantitativa analysen visar att passiva konstruktioner och nominaliseringar ofta förekommer i materialet, så ofta att genren kan liknas med andra genrer såsom det juridiska och ekonomiska fackspråket (Puskala 2009:50). Däremot ser det olika ut under olika tidsperioder. De passiva konstruktionerna minskar från 1973 till 1990 medan nominaliseringarna istället ökar under samma tidsperiod. Därefter sker en vändning och de

passiva konstruktionerna ökar medan nominaliseringarna minskar från 1990 till 2000 (Puskala 2009:50). Analysen visar också att det oftast är uppenbart vem som är aktören när aktören i texten är osynlig, men det krävs ändå ibland viss ansträngning från läsaren för att lista ut aktörerna. Speciellt i ärenden med negativt innehåll är aktörerna osynliga och det är i texterna som är producerade av tjänsteinnehavare som de passiva konstruktionerna finns (Puskala 2009:50). Tidigare rapporter har konstaterat att tjänsteinnehavare har svårt att bryta tidigare mönster vad gäller språket. De har under sin utbildning vant sig vid ett typiskt ekonomiskt språk där siffror och abstraktioner är vanliga. När en tjänsteinnehavare börjar sin tjänst och ska bereda ärenden tar det ofta hjälp av tidigare ärenden, och på så sätt förs det abstrakta språket vidare (Puskala 2009:51).

Rahm och Ohlsson (2009) har studerat klarspråk och mottagaranpassningen i myndighetstexter. Det övergripande syftet med studien är att kritiskt diskutera förhållandet mellan klarspråksideal, myndighetstexter och synen på individen som medborgare. Syftet är även att diskutera det problematiska med att skriva texter anpassade för många olika typer av människor med varierande intressen, kunskaper och behov (Rahm & Ohlsson 2009:26). Materialet som använts i analysen är en broschyr från Malmö stad om äldreomsorg (Rahm & Ohlsson 2009:27) som har analyserats och diskuterats utifrån sex olika råd hämtade från boken *Klarspråk lönar sig* av Anneli Hedlund (Hedlund 2006) (Rahm & Ohlsson 2009:30).

Resultatet av studien är att Malmö stad i stor utsträckning lyckas att behålla ett enkelt och begripligt språk i broschyren utan några svåra ord (Rahm & Ohlsson 2009:39). Dock är mottagaranpassningen inte lika lyckad. Vilka som är de tänkta läsarna är oklart. Är de alla pensionärer, eller är det bara de som förbereder sig på att behöva assistans i framtiden? Är det till för dem som redan nu är i behov av hjälp i hemmet, eller är det deras vuxna barn som är tänkta läsare som inser att föräldrarna behöver hjälp? Eller är det alla dessa målgrupper samtidigt? Enligt Rahm och Ohlsson har broschyren olika syften och vänder sig till olika mottagare (Rahm & Ohlsson 2009:39). Otydligheten som då uppstår beror på just det att många myndighetstexter har så stora heterogena mottagargrupper. Den tänkta mottagargruppen kan vara så stor att det blir extremt svårt att skriva mottagaranpassat (Rahm & Ohlsson 2009:40).

Koskelas (2009) studie av Skatteverkets webbplats syftar till att undersöka hur omformuleringar ser ut i myndighetsspråket när texten riktas till olika mottagargrupper och

flyttas från papper till skärm (Koskela 2009:52). Hon tar utgångspunkt i begreppet *rekontextualisering* som beskriver hur ett innehåll i en text förändras från en kontext till en annan. Myndighetstexter genomgår många olika skeden och samlar på sig nya innebörder på vägen och det är just detta som Koskela anser gör dem till intressanta studieobjekt. Hon tittar speciellt på när ett budskap ursprungligen är menat för andra myndigheter men sedan har riktats till allmänheten och därefter gått från papper till webben, vilket benämns som *dubbel rekontextualisering* (Koskela 2009:52).

Resultatet visar att rekontextualiseringen ofta medför nya sätt att uttrycka och formulera sig på. Passiv byts ut mot aktiv form och en enklare meningsstruktur används. Däremot behålls gärna svåra facktermer som inte förklaras. Tecken finns på att webbtexterna strävar efter att förklara beslut mer ingående, vilket visar att mottagaren funnits i åtanke, men förklaringarna tenderar att vara längre än själva facktermerna vilket gör att språket ändå blir svårläst (Koskela 2009:59). Man kan konstatera att dubbel rekontextualisering inte alltid gör texten klarare ju närmre man kommer mottagaren. I vissa fall kan texten till och med vara snarlik sin ursprungstext (Koskela 2009:59). I årtionden har man kämpat med klarspråk men trots många framgångar så tycks det enligt Koskela vara svårt att bryta vissa textmönster. Vad är då lösningen? Inte mycket, menar hon, mer än att visa hur det ligger till och genomföra fler studier. Genom att förstå skriftkulturen bättre kan man också arbeta med att utveckla den vidare (Koskela 2009:60).

En hel del forskning har alltså gjorts där man studerat myndighetstexters läsbarhet, bland annat genom att räkna förekomsten av passiva verb och nominaliseringar, men behovet av ytterligare studier inom klarspråk är ändå stort. Enligt Nyström Höög (2009) är samspelet mellan forskarvärlden och klarspråksverksamheten problematisk. Forskningen fokuserar sällan på klarspråk och vilken forskning klarspråksgruppens arbete bygger på är ofta oklart (Nyström Höög 2009:5) I det föränderliga samhället vi lever i idag är även klarspråksarbetet i behov av förändring och uppdatering och det blir svårt om klarspråkets olika verktyg som handböcker och manualer förlorar kontakten helt med forskningen (Nyström Höög 2009:12). I och med behovet av vidare forskning om myndighetstexter är min studie högst relevant och då skillnader mellan olika kommuners klarspråksarbete är ett tämligen outforskat område ger det mig stor anledning till att belysa just detta.

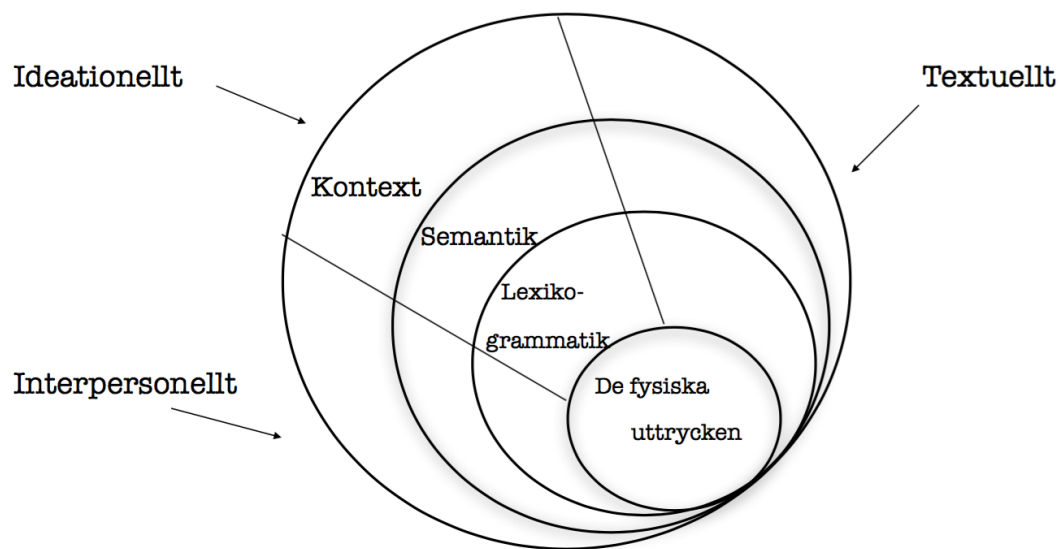
3. Teori

Arbetet med klarspråk finns idag över hela Sverige men hur förklarar man egentligen begreppet *klarspråk*? I *Klarspråk lönar sig* (Hedlund 2006) förklarar Anneli Hedlund att klarspråk står för begripliga myndighetstexter med ett mottagaranpassat myndighetsspråk. Den som vill skriva enligt klarspråksprinciperna ska tänka på läsaren, vägleda läsaren, skriva det viktigaste först och skriva kort, undvika svåra ord och förklara nödvändiga termer, använda ett aktivt språk och också tänka på textens utseende (Hedlund 2006:7-8).

Den här uppsatsen ämnar att visa hur klarspråksarbetet kan skilja sig åt i olika kommuner i Sverige och har teoretisk utgångspunkt i den systemisk-funktionella grammatiken. Det är med hjälp av den som olika grammatiska fenomen som exempelvis passiva verb och nominaliseringar kan belysas och visas ha samband med en texts läsbarhet. Nedan följer en presentation av systemisk-funktionell grammatik utifrån Holmberg & Karlsson (2013).

Systemisk-funktionell grammatik, förkortat SFG, har sitt ursprung i Michael Hallidays teorier om språk och språkutveckling. Halliday intresserade sig för de funktioner som ligger bakom människans språkutveckling och ville se ett alternativ till den tidigare teorin att alla individer har ett medfött språkanlag. Han menade istället att det handlar om betydelser. Ur viljan att skapa betydelse kommer orden och sedan grammatiken. I SFG är utgångspunkten betydelsen och funktionen snarare än formen. Grammatiken ses inte bara som ett sätt att uttrycka sig utan också som ett sätt att skapa betydelse (Holmberg & Karlsson 2013:10).

SFG utgår ifrån att vi har tre huvudsakliga funktioner i språket, så kallade *metafunktioner*. Den första är att vi ger uttryck för vår erfarenhet av världen. Den andra är att vi ständigt söker kontakt och bygger relationer med andra människor som vi sedan förhåller oss till. Den tredje och sista är att vi ordnar information som vi för vidare så att vi med språket kan skapa samband mellan olika delar av information. Dessa tre metafunktioner benämns som den *ideationella*, den *interpersonella* och den *textuella* (Holmberg & Karlsson 2013:18). I SFG delas också språket in i olika skikt – kontext, betydelse, lexikogrammatik och de fysiska uttrycken (Holmberg & Karlsson 2013:19). Skikten ger upphov till varandra och samverkar med varandra (Holmberg & Karlsson 2013:20).

Figur 1: Skikten och de tre metafunktionerna (fritt från Holmberg m.fl 2011:10).

Tvärs igenom dessa skikt går de tre metafunktionerna. Detta gör att ideationella omständigheter i texten ger ideationella betydelser, som i sin tur ger ideationell lexikogrammatik. Lexikogrammatiken ger sedan upphov till fysiska uttryck, men dessa är gemensamma för alla tre funktionerna. På samma vis fungerar det med de andra två funktionerna – den interpersonella och den textuella (Holmberg & Karlsson 2013:23–24).

Lexikogrammatiken är det skikt som ger språkliga uttryck åt betydelser och detta innefattar förutom ordförråd också olika böjningsformer och meningsbyggnad (Holmberg & Karlsson 2013:24). Det är just lexikogrammatiken som är i fokus i denna studien och nedan följer några aspekter i lexikogrammatiken som kommer studeras i de valda texterna.

Språket används olika beroende på vilken situation man befinner sig i. Hemma med familjen sittande runt middagsbordet använder vi ett relativt enkelt språk där vi är raka och rättframma. I ett sådant språk är avståndet mellan betydelse (semantiken) och lexikogrammatiken litet (Holmberg & Karlsson 2013:162). Om man istället ser på en politikers språk eller det skrivna språket i en myndighetstext är avståndet mellan betydelsen och lexikogrammatiken betydligt större eftersom man då behöver många fler språkliga resurser för att uttrycka sig (Holmberg & Karlsson 2013:162). Som tidigare nämnts är det just lexikogrammatiken som uttrycker betydelserna och med hjälp av lexikogrammatikens olika resurser kan man forma och förändra betydelsen (Karlsson 2011:31). Detta språkfenomen kallas *grammatisk metafor*. Till exempel kan en process, ett verb, förändras och bli ett ting, ett

substantiv. Satsen 'hon räknar' blir 'hennes räknande' och verbet förvandlas då till ett substantiv och blir till en ideationell grammatisk metafor (Karlsson 2011:31). Konsekvensen blir då att deltagarna försvinner (Karlsson 2011:31-32). Just detta fenomenet kallas för *nominalisering* och är vanligt i bland annat myndighetstexter och vetenskapliga texter (se t.ex. Äikäs 2014).

Ett annat sätt att låta deltagaren i texten försvinna är att använda *passiva verb*. Verb i passiv form har en tendens att flytta processen från sin deltagare vilket gör satsen mindre konkret (Holmberg & Karlsson 2013:171). Fenomenet är nära besläktat med de ideationella grammatiska metaforerna, bland annat nominaliseringar. Dock kan passiva verb verka både ideationellt och interpersonellt, och även textuellt (Holmberg & Karlsson 2013:171).

Både nominaliseringar och passiva verb höjer alltså abstraktionsnivån i en text och gör det svårare för många att förstå. Av den orsaken är dessa två språkdrag intressanta att studera när man vill komma åt hur lätt eller svår en text kan uppfattas vara och är därför utmärkta att undersöka i min studie där jag vill belysa skillnaderna mellan olika kommuners texter vad gäller just läsbarheten.

4. Material och metod

4.1 Material

Materialet som används i studien är texter från kommuners hemsidor. De valda kommunerna är belägna på olika platser runtom i Sverige och är både stora och små kommuner sett ifrån invånarantalet eftersom jag, som nämnt tidigare, vill visa på skillnader. Kommunerna har valts från fyra olika delar av landet; norra Sverige, mellersta Sverige, västra Sverige och södra Sverige. Sammanlagt är det tolv kommuner, tre från varje område där en av kommunerna är en större kommun med ett högt invånarantal medan de andra två är mindre med ett lägre invånarantal. En översikt över alla kommunerna ges i tabellen nedan.

Kommun	Geografisk placering	Invånare
Gällivare	Norra Sverige	18 000
Kiruna	Norra Sverige	23 000
Umeå	Norra Sverige	122 892
Arboga	Mellersta Sverige	13 850
Hallsberg	Mellersta Sverige	15 495
Örebro	Mellersta Sverige	146 600
Kungälv	Västra Sverige	43 289
Kungsbacka	Västra Sverige	80 054
Göteborg	Västra Sverige	556 640
Svedala	Södra Sverige	20 786
Vellinge	Södra Sverige	34 703
Malmö	Södra Sverige	328 494

Två texter per kommun har valts ut eftersom jag inte bara vill visa på skillnader utifrån geografi och folkmängd utan också utifrån två olika texttyper. Den första texttypen handlar om kommunens avfall och återvinning och den andra om kommunens politik. I valet av texter har texternas längd tagits i åtanke och jag har strävat efter att alla texterna ska ha ungefär lika många ord, runt 500 ord. Ibland har detta gjort att jag har fått använda mig av två texter för att

komma närmre det bestämda ordomfånget. En förteckning av hela materialet finns i referenslistan under rubriken; *Uppsatsens primärmaterial*.

4.2 Metod

Metoden som används i studien går ut på att studera texterna och förekomsten av två språkdrag, passiva verb och nominaliseringar. Dessa har räknats och ställts i förhållande till antalet verb respektive substantiv i varje text i syfte att få fram ett specifikare resultat än om de ställs i förhållande till exemplevis antal ord i texten.

Alla verb i texten har räknats och antalet passiva verb har noterats. Dock har alla hjälpverb så som *har*, *hade* och *ska* utelämnats. Alltså har endast det verb i varje verbkedja som skulle kunnat stå i passiv form eller som faktiskt står i passiv form, räknats. De så kallade deponensverben, alltså de passiva verb som aldrig kan stå i aktiv form, exemplevis *hoppas* eller *färdas* har inte tagits med i beräkningen. Antalet passiva verb har sedan delats med antalet verb och gett ett procenttal vilket visar passiviteten i varje text. Därefter har kommunerna och texttyperna kunnat jämföras.

Nominaliseringarna har behandlats på samma sätt. Först har alla substantiv räknats och alla nominaliseringar, det vill säga de substantiv som egentligen skulle kunna stå som verb, har noterats. Alla de substantiv som på ett uppenbart sätt har kunnat packas upp till verb har räknats som nominaliseringar. Tre exempel på detta följer här nedan. Nominaliseringarna är markerade med **fetstil**.

- (1) Hushållsavfallet körs efter **omlastning** på Kavaheden till värmeverket i Kiruna för **förbränning** och **energiutvinning**.
- (2) **Uppkomsten** av avfall ska förebyggas.
- (3) Aktuella frågor som beredningen arbetar med är: **besvarande** av motioner inom beredningens ansvarsområde [...]

Dock har jag valt att utesluta de nominaliseringar som är skrivna i rubriker. Eftersom rubriker ska vara korta och informativa har det i de flesta fallen inte passat in att byta ut nominaliseringen mot det ursprungliga verbet. Meningen blir då alldeles för lång och passar inte längre som rubrik. Vissa nominaliseringar har inte heller räknats med på grund av att de

är så etablerade i språket att det skulle låta fel att göra om till verb. Nedan följer ett exempel där nominaliseringen som inte ansetts lämplig att göra om till verb har markerats med *kursiv*.

(4) Kommunstyrelsen ska även följa de frågor som inverkar på kommunens *utveckling* och ekonomiska *ställning*.

Nominaliseringarna har sedan räknats om till procenttal genom att dela alla nominaliseringar med alla substantiv. Alla procenttal har avrundats uppåt till en decimal utom i enstaka fall då två decimaler behövts för att visa skillnaden.

I diskussionen har denna studiens resultat jämförts med tidigare forskning, bland annat Westman (1974). Vad gäller hennes studie har nominaliseringarna räknats på samma sätt som här, alltså nominaliseringarna dividerat med antalet substantiv. Däremot har de passiva verben inte räknats på samma sätt utan de har istället dividerats med antalet ord. Dock har Westman räknat antalet verb i allt undersökt material och presenterar detta utförligt i sin studie. Jag har därför tagit alla passiva verb hos Westman och dividerat med antalet huvudverb som räknats. På detta vis har jag fått fram ett procenttal som är uträknat på samma sätt som dem jag har fått fram här och har då kunnat jämföra Westmans resultat med mitt eget.

För att få ett bredare perspektiv på graden av nominalisering i texterna har också nominalkvoten studerats. Att undersöka nominalkvoten i en text är en ofta använd metod för att mäta informationspackningen i en text. Den beräknas vanligtvis genom att dela alla substantiv, prepositioner och participer med alla pronomen, adverb och verb för att få fram ett så kallat NQ-värde (Melin & Lange 2000:48). Ju högre NQ-värde desto mer informationstät är texten och innehåller då fler substantiv än verb. I ett samtal är värdet lågt, endast 0,5 medan muntlig debatt har något högre värde, 0,7. När det gäller skrift så är NQ-värdet betydligt högre. En debatttext har 1,5, en tidning 1,6 och en broschyr 1,7 (Lagerholm 2008:250).

Ett enklare alternativ finns för att få fram ett NQ-värde och det är att dela antalet substantiv med antalet verb. Dock är den inte lika precis (Melin & Lange 2000:49) men jag har bedömt det som en i detta sammanhang tillräcklig indikation på graden av nominalisering och som ett komplement till räknandet av nominaliseringar i förhållande till substantiv.

5. Resultat

I den följande presentationen av resultatet visas först förekomsten av passiva verb i varje kommun fördelat på de två undersökta texttyperna. Kommunerna är ordnade i grupper indelade efter geografisk placering, alltså presenteras först norra Sverige, sedan mellersta Sverige, västra Sverige och sist södra Sverige. Sedan visas förekomsten av nominaliseringar och nominalkvot på samma vis. De passiva verben och nominaliseringarna demonstreras med hjälp av diagram medan nominalkvoten visas i tabeller. Därefter visas en sammanställning där kommunernas resultat har delats in i grupper efter dels geografisk placering, dels invånarantal, dels texttyp och för varje grupp har ett medelvärde räknats ut så att skillnaderna enkelt ska kunna presenteras och jämföras.

5.1 Passiva verb

5.1.1 Norra Sverige

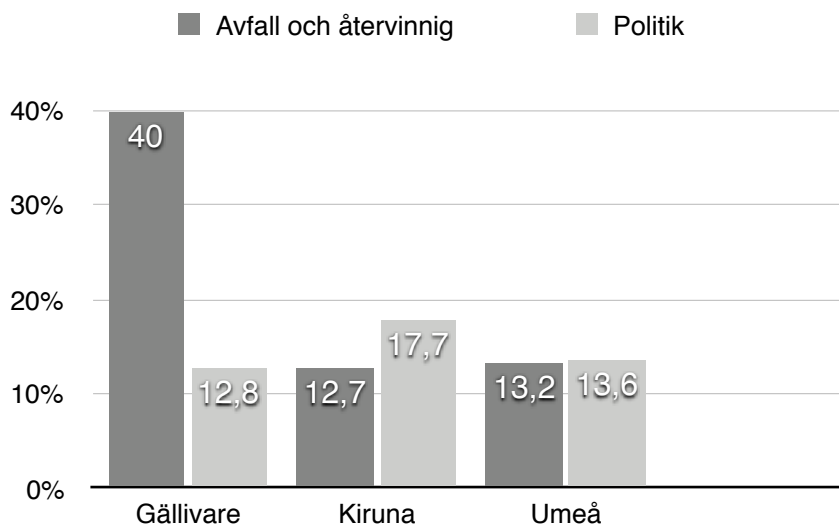

Diagram 1: Passiva verb i norra Sverige

Som framgår av diagram 1 ser man i norra Sverige stor skillnad mellan den mindre orten Gällivare och de två större orterna Kiruna och Umeå. I Gällivare är antalet passiva verb så högt som 40 % i texten om återvinning men siffran sjunker kraftigt i texten om politik där endast 12,8 % av verben är passiva. Kiruna har istället ett lägre antal passiva verb i texten om

återvinning: 12,7 %, och ett högre i texten om politik: 17,7 %. Umeå har som Kiruna ett relativt lågt antal passiva verb med 13,2 % i texten om återvinning och 13,6 % i texten om politik.

5.1.2 Mellersta Sverige

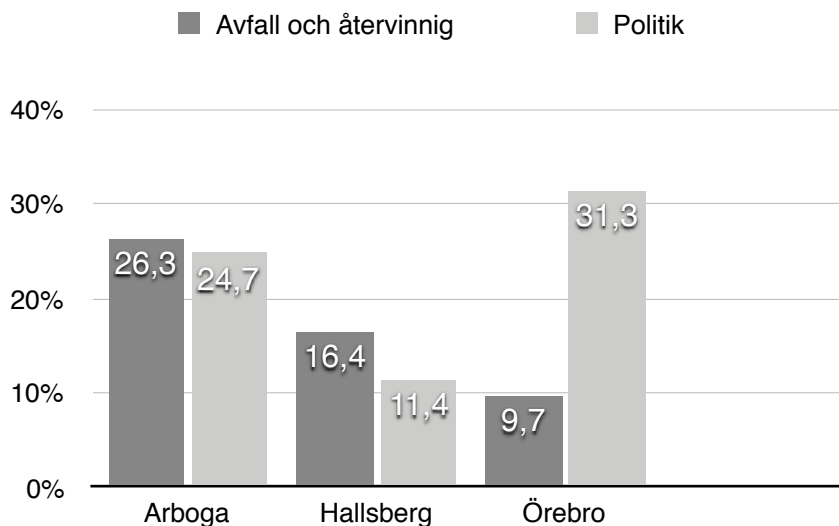

Diagram 2: Passiva verb i mellersta Sverige

I diagram 2 ser man att Arboga har 26,3 % passiva verb i texten om återvinning och 24,7 % i texten om politik, två höga procenttal. Hallsberg har mindre, endast 16,4 % i texten om återvinning och 11,4 % i texten om politik. Örebro har mest intressant resultat, så lite som 9,7 % passiva verb i texten om återvinning medan texten om politik ligger så högt som 31,3 %. Alltså en väldigt stor skillnad mellan de båda texttyperna och här var det politiken som var högst medan i de andra två kommunerna var det istället återvinningen som var högst. Det är också intressant att se hur procenttalen minskar i båda texttyper ju fler invånare kommunen har men när man kommer till texten om politik i Örebro vänder det plötsligt och procenttalet stiger igen.

5.1.3 Västra Sverige

Diagram 3 visar västra Sveriges kommuner och här ser man ett mycket lägre antal passiva verb jämfört med de andra kommunerna. Kungälv har 9,7 % passiva verb i återvinningstexten och 5,6 % i politiktexten medan Kungsbacka har 11,1 % och 10,1 %. Göteborg har 12,5 % respektive 11,3 % passiva verb. De har alla mycket jämna siffror men man kan ändå urskilja ett mönster, ju fler invånare kommunen har desto fler passiva verb. Gemensamt för kommunerna är att det är återvinningstexten som har flest passiva verb.

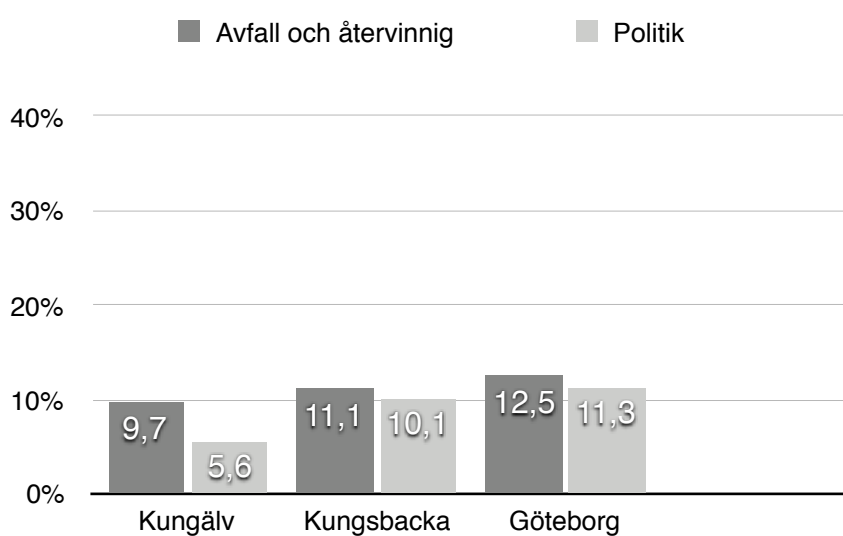

Diagram 3: Passiva verb i västra Sverige

5.1.4 Södra Sverige

Diagram 4 visar att Svedala är högst på 20,3 % i texten om återvinning och 28,1 % i texten om politik. Vellinge är näst högst och ligger på 16,7 % respektive 16,3 % medan Malmö är lägst med 9,6 % och 10,3 %. Här syns ett intressant mönster. Antalet passiva verbformer sjunker i takt med att invånarantalet stiger, alltså har den minsta kommunen flest antal passiva verb medan den största kommunen har minst, till skillnad från kommunerna i västra Sverige där istället den största kommunen har flest passiva verb medan den minsta kommunen har minst. Svedala har en relativt stor skillnad mellan de båda texttyperna medan de istället ligger någorlunda jämnt i Vellinge och Malmö.

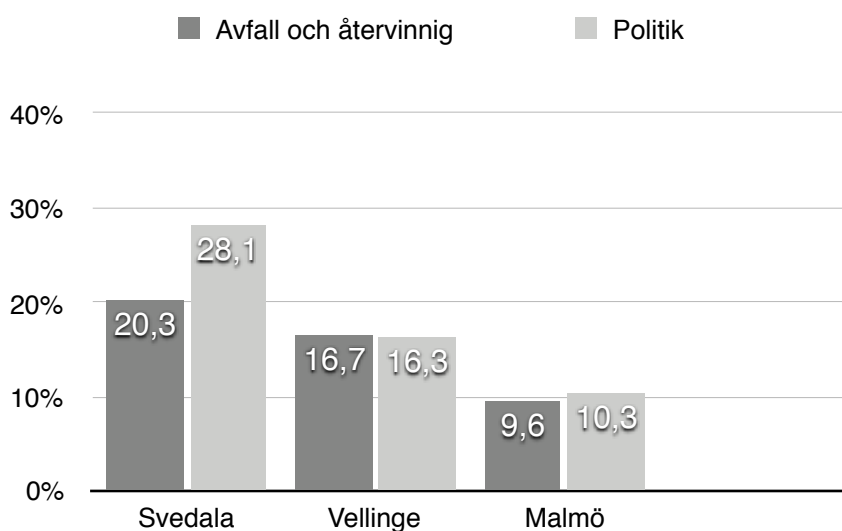

Diagram 4: Passiva verb i södra Sverige

5.2 Nominaliseringar

5.2.1 Norra Sverige

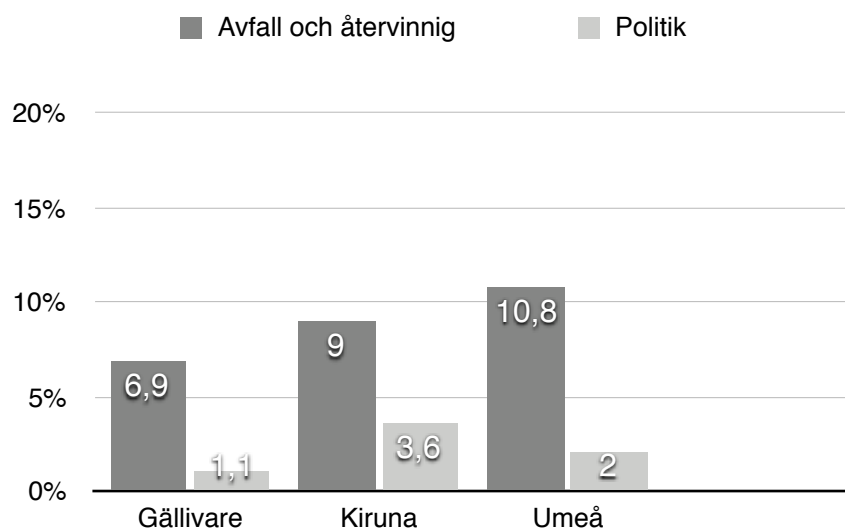

Diagram 5: Nominaliseringar i norra Sverige

Diagram 5 visar antalet nominaliseringar i norra Sverige och dessa är mycket vanligare i texterna om återvinning än i texterna om politik. Gällivare har minsta antalet nominaliseringar med ett procenttal på 6,9 % respektive 1,1 %. Kiruna har 9 % respektive 3,6 % medan Umeå ligger på 10,8 % i texten om återvinning respektive 2 % i texten om politik. Vad gäller texterna om återvinning ser man att den minsta kommunen är lägst och sen ökar antalet

nominaliseringar i takt med att invånarantalet i kommunerna ökar. Detta stämmer dock inte i texterna om politik där visserligen den minsta kommunen fortfarande har minst antal nominaliseringar, men här är det istället den näst största kommunen som har högst, och den största ligger någonstans mitt i mellan.

5.2.2 Mellersta Sverige

Resultatet från kommunerna i mellersta Sverige visas i diagram 6. Här ser man också en stor skillnad mellan de två texttyperna och de flesta nominaliseringar finns i återvinningstexterna, precis som i norra Sverige. I Arboga är 11 % av alla substantiv i återvinningstexten nominaliseringar men bara 2,7 % i politiktexten. I Hallsberg har vi största skillnaden mellan de två texttyperna; 10,7 % i återvinningstexten medan i politiktexten endast 1,2 %. Antal nominaliseringar i Örebro är 8,8 % respektive 3,3 %. I denna region är det den minsta kommunen som har flest nominaliseringar, och den största har minst. Dock gäller detta bara återvinningstexterna för i politiktexterna är det istället den största kommunen som har flest nominaliseringar och den näst största har minst.

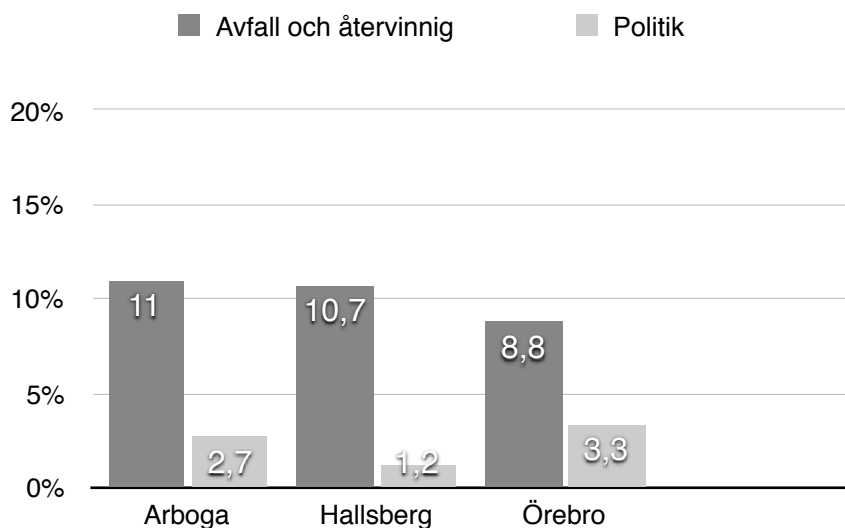

Diagram 6: Nominaliseringar i mellersta Sverige

5.2.3 Västra Sverige

Av diagram 7 kan vi utläsa att västra Sverige har mycket låga procenttal vad gäller nominaliseringar. Kungälv har 2,3 % respektive 3,6 % och har då flest nominaliseringar i politiktexten. Kungsbacka har istället flest i texten om återvinning: 7,6 %, och ett mycket mindre antal i texten om politik, ynka 0,6 %. Göteborg har fler nominaliseringar i politiktexten än återvinningstexten och har också de lägsta procenttalen: 0 % i återvinningstexten och endast 0,4 % i politiktexten.

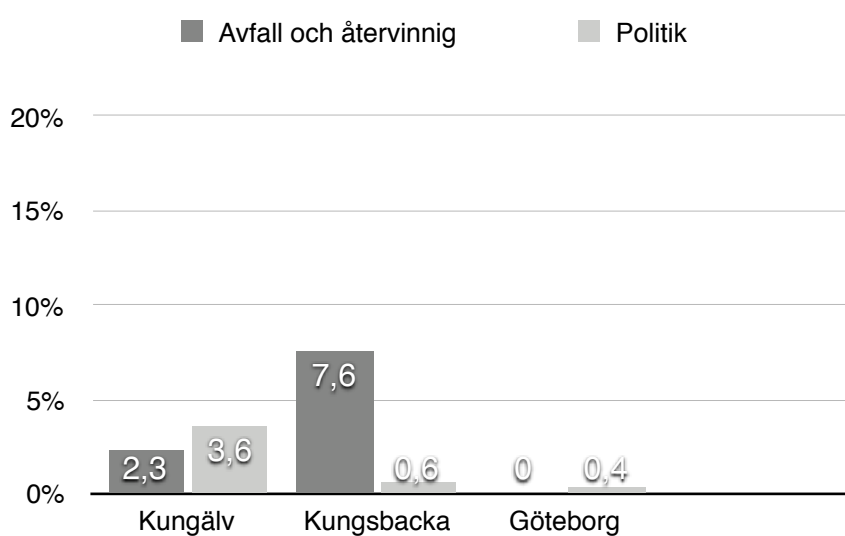

Diagram 7: Nominaliseringar i västra Sverige

5.2.4 Södra Sverige

Diagram 8 visar att Svedala har högst antal nominaliseringar, inte bara i regionen utan av alla kommuner, i texten om återvinning där 12,8 % nominaliseringar finns. Siffran sjunker dock kraftigt till bara 2,4 % i texten om politik. I Vellinge är procenttalet 6,1 % i återvinningstexten och 1,6 % i politiktexten, även här en stor skillnad mellan texttyperna. Malmö ligger på väldigt låga procenttal: 3,7 % respektive 0 %. Flest nominaliseringar återfinns i den mindre kommunen för att sedan minska ju större kommunerna är, vilket vi även sett i mellersta Sverige. Dock gäller denna minskning i båda texttyper i södra Sverige medan det bara sker i texterna om återvinning i mellersta Sverige.

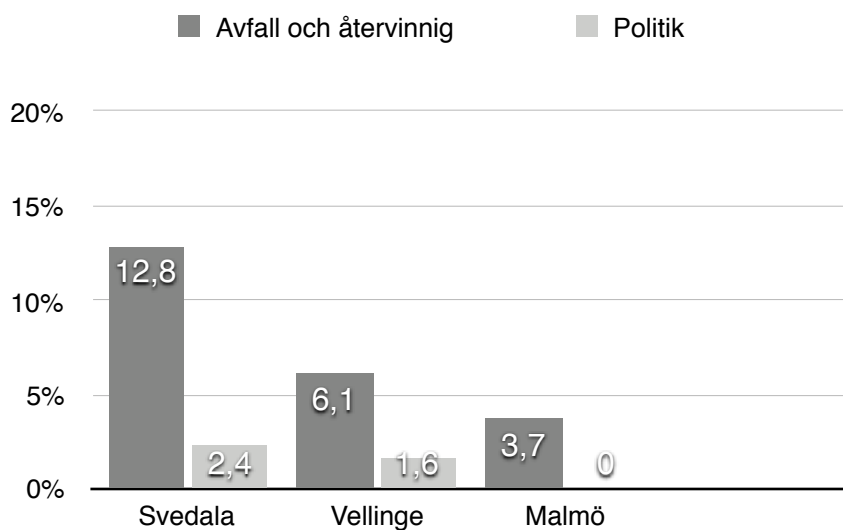

Diagram 8: Nominaliseringar i södra Sverige

5.3 Nominalkvot

5.3.1 Norra Sverige

Tabell 1: Norra Sveriges nominalkvot

	Återvinning	Politik
Gällivare	2,5	2,3
Kiruna	2,5	2,2
Umeå	2,3	2,8

I tabell 1 visas nominalkvoten i texterna från norra Sveriges kommuner. Samtliga kommuners värden är relativt lika. Gällivare har en nominalkvot på 2,5 i texten om återvinning och 2,3 i texten om politik. Även Kirunas kommun har ett värde på 2,5 i texten om återvinning. Den lägsta siffran i denna region hittar vi i Kirunas politiktext: 2,2 medan Umeå är den kommun som har den högsta siffran och den hittar vi också i politiktexten: 2,8. I återvinningstexten har Umeå en lägre siffra: 2,3

5.3.2 Mellersta Sverige

Tabell 2: Mellersta Sveriges nominalkvot

	Återvinning	Politik
Arboga	2,3	2,4
Hallsberg	3,6	2,3
Örebro	1,8	5,6

Av tabell 2 kan vi utläsa stora skillnader mellan kommunerna i mellersta Sverige. Arboga har en nominalkvot på 2,3 i texten om återvinning och 2,4 i texten om politik alltså jämförelsevis lika siffror medan i Hallsberg är det stor skillnad mellan texttyperna. I texten om återvinning är det så högt som 3,6 medan i texten om politik ser man en mycket lägre siffra: 2,3. Dock är det Örebro som har det högsta värdet: 5,6 i texten om politik respektive det lägsta värdet i texten om återvinning: 1,8. Alltså kan man konstatera att det är stora skillnader mellan både texttyperna och kommunerna i mellersta Sverige.

5.3.3 Västra Sverige

Tabell 3: Västra Sveriges nominalkvot

	Avfall och återvinning	Politik
Kungälv	2,7	2,8
Kungsbacka	1,9	3,1
Göteborg	1,9	2,0

I tabell 3 ser man västra Sveriges nominalkvoter och här hittar vi både låga och höga siffror. Precis som i mellersta Sverige har västra Sveriges minsta kommun relativt lite skillnad mellan de två olika texttyperna då Kungälv har en nominalkvot på 2,7 i återvinningstexten och 2,8 i politiktexten. Kungsbacka har en kvot på 1,9 i texten om återvinning vilket är en utav de lägsta siffrorna av alla kommuner men det stiger till så högt som 3,1 i texten om politik. Göteborg har också en låg siffra i texten om återvinning: 1,9 och den siffran ökar inte mycket

i texten om politik utan stannar på 2,0. Alltså har även västra Sveriges största kommun väldigt liten skillnad mellan texttyperna.

5.3.4 Södra Sverige

Tabell 4: Södra Sveriges nominalkvot

	Avfall och återvinning	Politik
Svedala	3,0	2,0
Vellinge	2,1	3,0
Malmö	2,9	2,4

Tabell 4 visar nominalkvoten i södra Sverige och där finns relativt stora skillnader mellan texttyperna i de två mindre kommunerna. I Svedala är nominalkvoten 3,0 i texten om återvinning men minskar sedan till 2,0 i texten om politik. Vellinge har istället tvärtom ett lågt tal i texten om återvinning: 2,1 och som sedan ökar till 3,0 i texten om politik. Nominalkvoten i Malmös texter ligger på 2,9 respektive 2,4, alltså en relativt liten skillnad.

5.4 Sammanställning av resultatet

Här presenteras alla kommunernas sammanställda resultat i olika grupperingar. Först utifrån geografisk placering där resultatet från alla kommuner har räknats ut i ett medelvärde för varje region. Därefter presenteras medelvärden utifrån kommunernas folkmängd. Slutligen visas medelvärden för respektive texttyp. Precis som tidigare visas de passiva verben och nominaliseringarna i diagram medan nominalkvot visas i tabell.

5.4.1 Geografisk placering

Diagram 9 visar medelvärdena för varje region och utifrån det geografiska perspektivet kan man se att kommunerna i mellersta Sverige är de med störst andel passiva verb med 19,3 %. Tätt efter följer södra Sverige med 18,7 % och norra Sverige med 16,9 %. Kommunerna i västra Sverige har endast 10,1 %, och är då den region med minst andel passiva verb. Mellersta Sverige är även den del av landet som har störst andel nominaliseringar; 6,3 %.

Däremot är det norra Sverige som tar andraplatsen denna gång med 5,6 % följt av södra Sverige med 4,7 %. Åter igen är västra Sverige lägst med endast 2,9 % nominaliseringar. Något som är intressant är att man från diagrammet kan urskilja skillnader mellan de passiva verben och nominaliseringarna. Skillnaderna när det gäller de passiva verben verkar större än när det gäller nominaliseringarna. Mellan den största andelen passiva verb och den minsta skiljer det ungefär 9 % medan mellan den största och minsta andelen nominaliseringar skiljer det bara ungefär 3 %. Eftersom att det handlar om procent så kan man dock inte se på det så, utan man måste tänka på att 3 % är nästan hälften av 6,3 % och 9% av 19,3 % är också nästan hälften. Därför har både de passiva verben och nominaliseringarna ökat lika mycket – ungefär dubbelt så mycket.

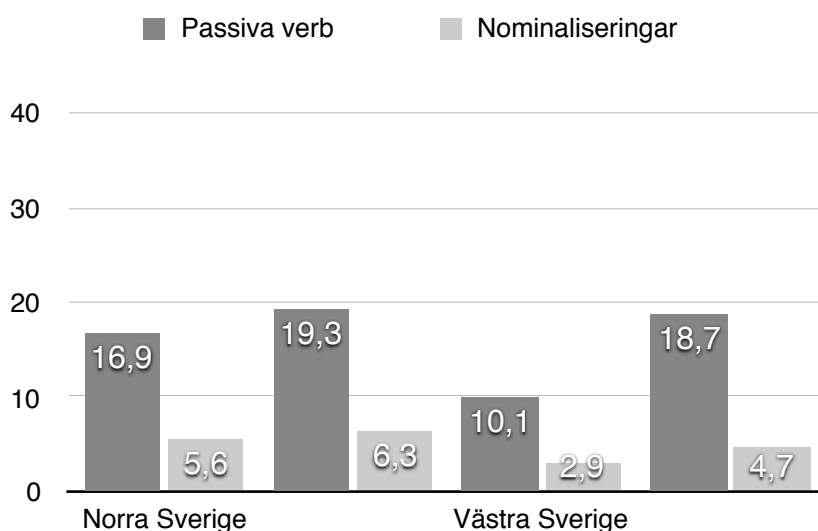

Diagram 9: Medlevärden utifrån geografisk placering – passiva verb och nominaliseringar

I tabell 5 ser man att även här har mellersta Sverige högsta siffran. Den genomsnittliga nominalkvoten för alla mellersta Sveriges texter är 2,7 medan kvoten i södra Sverige är 2,6 och norra Sverige 2,5. Minsta siffran ser vi också här i västra Sverige som ligger på 2,4. Det är intressant att se hur den högsta och minsta nominalkvoten stämmer överens med högsta och minsta andel nominaliseringar (och även med de passiva verben, dock kommer endast en jämförelse mellan nominaliseringar och nominalkvot göras då de båda är två olika sätt att komma åt hur nominal en text är). Dock stämmer inte hela ordningen då södra Sverige som är på andraplatsen vad gäller nominalkvoten istället är på tredjeplats vad gäller

nominaliseringarna. Regionerna i mitten har helt enkelt bytt plats. Så även om detta visar på ett liknande mönster stämmer det inte hela vägen.

Tabell 5: Medelvärden utifrån geografisk placering – nominalkvot

	Genomsnittlig nominalkvot
Norra Sverige	2,5
Mellersta Sverige	2,7
Västra Sverige	2,4
Södra Sverige	2,6

5.4.2 Invånarantal

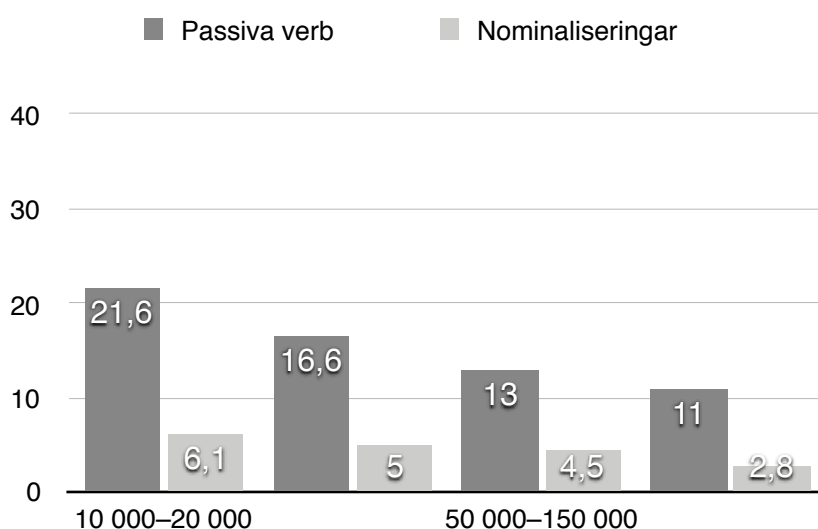

Diagram 10: Medelvärden utifrån invånarantal – passiva verb och nominaliseringar

Diagram 10 visar medelvärden utifrån kommunernas folkmängd. I den första gruppen med folkmängd 10 000–20 000 finns kommunerna Arboga, Hallsberg och Gällivare. I andra gruppen med folkmängd 20 000–50 000 finns Kiruna, Kungälv, Svedala och Vellinge. I tredje gruppen med folkmängd 50 000–150 000 finns Kungsbacka, Umeå och Örebro medan i fjärde och sista gruppen med folkmängd 150 000–600 000 finns Göteborg och Malmö. Indelningen har skett med en strävan efter att kommunerna i varje grupp ska ligga relativt nära varandra i invånarantalet. Därför har två grupper fått tre kommuner, en fått fyra och en fått två. Detta var

det sätt som jag ansåg mest lämpligt då jag inte ville ha onödigt stora klyftor mellan kommuner i samma grupp, exempelvis om jag haft grupper om tre hade Kungälv på 43 000 invånare behövt vara i samma grupp som Örebro med 122 000 invånare. Jag anser att det blir ett mer korrekt resultat att ha kommunerna vars folkmängd är närmast varandra i samma grupper än att vara låst vid att ha lika många kommuner i varje grupp. Indelningen är inget som har haft någon inverkan på resultatet eftersom medelvärdet räknats på antalet kommuner som finns i gruppen.

Utifrån invånarantal ser man ett tydligt mönster både vad gäller de passiva verben och nominaliseringarna. De kommuner med minst folkmängd har högsta andelen passiva verb och också högsta andelen nominaliseringar. De har i genomsnitt 21,6 % samt 6,1 %. Sedan minskar både andelen passiva verb och nominaliseringar ju fler invånare kommunerna har. De kommuner med 20 000–50 000 invånare har i genomsnitt 16 % passiva verb samt 5 % nominaliseringar medan kommunerna med 50 000–150 000 invånare i genomsnitt har 13 % samt 4,5 %. De allra största kommunerna har då lägst andel passiva verb och lägst andel nominaliseringar, ett genomsnitt på 11 % samt 2,8 %.

Tabell 6: Medelvärden utifrån invånarantal – nominalkvot

	Genomsnittlig nominalkvot
10 000–20 000	1,7
20 000–50 000	2,5
50 000–150 000	2,7
150 000–600 000	2,3

Tabell 6 visar att den genomsnittliga nominalkvoten för kommunerna med 10 000–20 000 invånare är 1,7 medan de kommuner med 20 000–50 000 invånare har betydligt högre kvot: 2,5. Siffran ökar sedan något i kommunerna med 50 000–150 000 invånare till 2,7 för att sedan minska till 2,3 i kommunerna med 150 000–600 000 invånare. Man kan alltså konstatera att mönstret som man såg i andelen nominaliseringar inte återfinns i resultatet av nominalkvot.

5.4.3 Texttyp

Diagram 11 visar förekomsten av passiva verb samt nominaliseringar utifrån de olika texttyperna; återvinning och politik. De sammanlagda medelvärdena visar att de flesta passiva verb återfinns i texten om politik; 15,9 % medan vi har 15,6 % i texten om återvinning, alltså en ytterst liten skillnad. Desto mer skillnad är det i antal nominaliseringar men där återfinns de flesta i texten om återvinning; 7,6 % istället för i texten om politik som har 3,7 %.

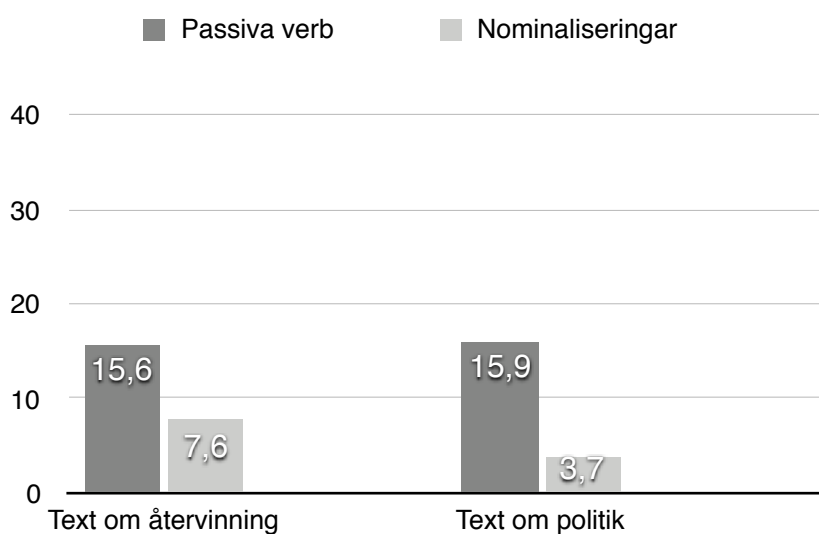

Diagram 11: Medelvärden utifrån texttyp – passiva verb och nominaliseringar

I tabell 7 visas den genomsnittliga nominalkvoten för de två texttyperna. Den visas här med två decimaler istället för en för att lättare kunna jämföra texttyperna. Här ser man att texten om återvinning har en nominalkvot på 2,41 och texten om politik har 2,45 och därför kan man konstatera att en knappt märkbar skillnad finns mellan de två texttyperna vilket är intressant då det i nominaliseringarna istället finns en relativt stor skillnad mellan texttyperna. Alltså visar även denna sammanställningen, precis som den utifrån invånarantal, att nominalkvot och nominaliseringarna inte alltid behöver visa samma mönster.

Tabell 7: Medelvärden utifrån texttyp – nominalkvot

	Genomsnittlig nominalkvot
Återvinning	2,41
Politik	2,45

6. Slutsatser och diskussion

Det övergripande syftet med uppsatsen har varit att undersöka läsbarheten i tjugofyra texter från tolv olika kommunhemsidor genom att räkna förekomsten av passiva verb och nominaliseringar samt ta fram ett värde för nominalkvot. Huvudsyftet har varit att jämföra kommunernas resultat utifrån geografisk placering, invånarantal och texttyp. Resultatet av studien visar att den region med störst andel passiva verb är mellersta Sverige med 19,3 %. Sedan följer södra Sverige med 18,7 % och norra Sverige med 16,9 %. Västra Sverige har lägst andel passiva verb, endast 10,1 % vilket är en betydligt lägre siffra än de andra regionernas. Vad gäller nominaliseringarna är även där mellersta Sverige högst med 6,3 % och västra Sverige lägst med 2,9 % medan det här är norra Sverige som har näst flest med 5,6 % och södra Sverige som har näst minst med 4,7%. Åter igen har västra Sverige en mycket lägre siffra än resten av regionerna. Mellersta Sverige har också högst nominalkvot på 2,7 och västra Sverige har den minsta på 2,4. Till skillnad från vad nominaliseringarna visar är det här södra Sverige som har näst högst på 2,6 och norra Sverige som har näst lägst på 2,5. Alltså är mönstret inte helt och hållet samma mellan nominalkvot och nominalisering. Skillnaderna utifrån geografisk placering visar ändå ett märkbart mönster. Kommunerna i västra Sverige har betydligt mindre passiva verb, nominaliseringar och informationstäthet i sina texter än de andra regionerna vilket antyder att det är den region som prioriterar klarspråksarbetet mest.

Även skillnaderna utifrån kommunernas invånarantal visar ett intressant mönster. Det är de minsta kommunerna, med 10 000–20 000 invånare, som visar högst procenttal både vad gäller passiva verb och nominaliseringar – 22 % samt 6 %. Procenten minskar sedan i takt med att kommunernas folkmängd ökar. Lägst procentantal har alltså de största kommunerna, 150 000–600 000 invånare – 11 % samt 3 %. Detta mönster antyder att de mindre kommunerna arbetar mindre med språkvården än de större kommunerna. Vad gäller nominalkvoten har de näst största kommunerna, med 50 000–150 000 invånare, högst kvot på 2,7 medan de minsta kommunerna har lägst med en kvot på 1,7. Där emellan ligger kommunerna med näst minst folkmängd, 20 000–50 000 invånare, med en kvot på 2,5 och de största kommunerna med en kvot på 2,3. Även här avviker alltså nominalkvoten från nominaliseringarna.

De skillnader man kan se utifrån texttyp är både stora och små. Texterna om politik har ett medelvärde på 15,9 % passiva verb medan texterna om återvinning har 15,6 % alltså en

knappt märkbar skillnad, vilket är intressant eftersom det borde vara mycket mer formellt att skriva om politik än om sopor. Vad gäller nominaliseringarna är det dock större skillnad mellan texttyperna. Återvinningstexterna har högst procent och politiktexterna lägst; 7,6 % respektive 3,7 % vilket återigen är intressant då politik är ett ämne som oftast upplevs som svårare än sophantering. Nominalkvoten skiljer sig även här från nominaliseringarna och visar på en minimal skillnad. Två decimaler istället för en behövs här för att ens se skillnaden – 2,41 i återvinningstexterna och 2,45 i politiktexterna.

Man kan alltså dra slutsatsen att kommunerna runt om i Sverige skiljer sig relativt mycket från varandra i användandet av passiva verb och nominaliseringar, men hur påverkar resultatet texternas läsbarhet? Enligt Puskala (2009) kan man med hjälp av passiva verb och nominaliseringar avpersonifiera människor och istället personalisera abstrakta skeenden (Puskala 2009:44). Detta skapar en abstrakt text och ju fler passiver och nominaliseringar man använder sig av desto mer svårläst blir den. Huruvida kommunernas texter innehåller många passiver och nominaliseringar kan diskuteras. Vid jämförelse av Westman (1974) är användningen något lägre här. Myndighetsbroschyerna i Westmans studie tillhör ändå den genrer som får sägas likna mitt material mest eftersom att den har ett informerande syfte och dessutom har uppstått i liknande myndighetskontext och är därför dem som används i jämförelsen. Broschyerna innehåller 23,5 procent passiva verb (Westman 1974:89-96) medan denna studien visar ett medelvärde strax under 20 % vilket är något lägre. Broschyerna innehöll även 12,07 % nominaliseringar (Westman 1974:73) medan nominaliseringarna i denna studien ligger runt 6 %, vilket är hälften så mycket som Westmans resultat. Nominalkvoten är däremot genomgående hög vid jämförelse av standardvärdena för en broschyr som är 1,7 (Lagerholm 2008:250) då regionernas medelvärden ligger på 2,4 och över. Detta visar att texterna i denna studien har höga värden och är mycket informationstäta. Hur kommer det sig då att texterna visar på hög nominalkvot men ganska lågt antal nominaliseringar (om man går efter Westman)? Nominalkvoten är ett mått på hur många substantiv i förhållande till verb det finns i texten och med många substantiv blir texten informationstät och kan upplevas som svårläst. Det är inte konstigt egentligen att många av texterna visar hög nominalkvot då till exempel de flesta återvinningstexter har långa listor med olika sopor och var man ska slänga dem vilket leder till många substantiv. Frågan är dock om texten verkligen är mindre läsbar bara för att det finns många substantiv i den? Även om

det är ett sätt att visa om en text är informationstät eller inte så behöver det inte nödvändigtvis hänga ihop med abstraktionsnivån i texten. Vilka substantiv snarare än hur många kan då vara mer intressant. Att räkna nominaliseringar borde då vara ett större bevis på hur abstrakt och svår en text är eftersom att nominaliseringarna i sig oftast tenderar att vara abstrakta. Att nominalkvoten dessutom skiljer sig från nominaliseringarna i mitt resultat är verkligen intressant och säger också något om relationen mellan nominaliseringar och nominalkvot. Det visar att de kanske inte alltid går att få grepp om nominaliseringarna endast genom att räkna ut nominalkvoten utan en grundligare studie av substantiven och dess form kan behöva göras.

Utifrån jämförelserna kan det således förefalla att materialet i denna studie visar på ett relativt lågt antal passiva verb och nominaliseringar och även om nominalkvoten är hög kan det diskuteras om det verkligen bidrar till texternas abstrakthet. Emellertid har mellersta Sverige nära 20 % passiva verb vilket trots allt är en femtedel. Det betyder att vart femte verb i texterna är passivt och kan mycket väl ha en stor inverkan på att en text uppfattas som svår, speciellt eftersom att en enkel text ska sträva efter att inte ha några passiva verb alls. Alltså har allmänheten troligtvis lättare att ta till sig informationen i texterna från västra Sveriges kommuner än texterna från mellersta Sverige och det betyder också att även om vi har kommit långt med klarspråksarbetet så finns det fortfarande mycket kvar att arbeta med.

Hur kommer det sig då att man använder sig av passiva verb och nominaliseringar? Ett av skälen till att använda sig av passiva verb och nominaliseringar är att dölja deltagaren i texten. Puskala (2009) studerar hur deltagare görs osynliga i kommunala föredragningslistor och kommer fram till att det är till exempel i negativa situationer som aktören osynliggörs. Dock kan användandet gå till överdrift. Ett bra exempel på detta är de två texttyperna återvinningstext och politiktext. Man skulle kunna tro att text om politik är betydligt mer abstrakt än text om sopor men så är inte fallet här. Att dölja aktören är oftast mer förväntat i politiska sammanhang då politiker ibland inte vill förknippas med en handling eller ett ansvar. Därför är det kanske inte helt förvånande att aktörer vill undvikas i en text som har med politik att göra men varför skulle deltagaren vilja döljas i en text om sophantering? De jämna tal som studien visar är därför riktigt intressanta och skulle kunna visa på en försiktighet eller till och med ovilja från kommuner och myndigheter att skriva på ett sätt som gör kommunen ansvarig även om texten handlar om något så enkelt som återvinning. Konsekvensen av denna ovilja att synas blir att även en text med enkel information blir svårläst. Även detta tyder på

att det är en lång väg kvar att gå vad gäller klarspråksarbetet när till och med en text som handlar om sopor blir abstrakt.

Att det finns en hel del skillnader i olika kommuners arbete med klarspråk har man kunnat konstatera, men vilka faktorer ligger bakom dessa skillnader? En av anledningarna till att klarspråksarbete inte prioriteras överallt kan vara att språkfrågorna har en låg status som kan bero på attityd. Det förekommer en hel del negativa attityder till språkvård på många myndigheter och kommuner och ett argument till varför språkfrågorna inte prioriteras är bland annat att man vill göra som man alltid gjort, man vill behålla en viss tradition (Hedlund 2006:13). Även Puskala (2009) ser problemet med traditionerna. Det är svårt att bryta mönster som är etablerade under tjänstemännens utbildning eller tidigare arbetsår. De är vana vid ett abstrakt språk och dessutom tar många hjälp ifrån gamla ärenden vid skrivandet av nya vilket gör att skrifttraditionerna förs vidare (Puskala 2009:51).

En annan bakomliggande faktor till dessa skillnader kan vara att vissa kommuner helt enkelt har mer resurser att lägga på klarspråksarbete än vad andra kommunerna har. Resultatet visar att speciellt de mindre kommunerna är de som visar höga procent passiva verb och nominaliseringar. Möjligen kan det vara så att de mindre kommunerna inte har lika mycket resurser som de större kommunerna. För att starta upp ett klarspråkprojekt behövs pengar. Anordna seminarier och utbildningar, anlita språkexperter och producera handböcker är saker som utan tvekan gynnar ett bra klarspråksarbete men som också kostar en hel del pengar (Hedlund 2006:15). Flera av kommunerna kan ha annat arbete som de prioriterar högre och hellre lägger sina resurser på än klarspråk, vilket är synd eftersom att detta påverkar hela kommunen. Det är i allas intresse att ett klarspråk bedrivs. För de boende i kommunen blir det lättare att tillgå information och för de som arbetar på kommunen sparas så småningom både tid och pengar. Enligt Hedlund (2006) ska inte klarspråksarbetet ses som en kostnad utan snarare som en investering, både i förbättrad kommunikation och högre kompetens hos de anställda (Hedlund 2006:15).

Forskning om klarspråk är viktigt och enligt Koskela (2009) behövs fler studier som visar hur läget ser ut för att klarspråksarbetet ska kunna förbättras och utvecklas (Koskela 2009:60). Dock finns en klyfta mellan språkforskningen och klarspråksarbetet och Nyström Höög (2009) menar att samspelet mellan forskarvärlden och klarspråksverksamheten är problematisk. Forskningen fokuserar sällan på klarspråk medan det samtidigt är oklart vilken

forskning klarspråksgruppens arbete bygger på (Nyström Höög 2009:5). Studier om klarspråk är därför oerhört betydelsefullt i arbetet mot ett enklare myndighetsspråk och jag hoppas att min studie kan bidra till ett ökat intresse för fler undersökningar av denna typ. Att jämföra likheter och skillnader mellan olika kommuner runtom i Sverige är något som inte är så utforskat ännu och jag hoppas att fler vågar följa. Även om mina resultat visar på några betydande mönster är jag övertygad om att det behövs fler studier, som också innehåller större material att jämföra med, för att dra konkreta slutsatser om klarspråksarbetets situation i kommunerna i de olika delarna av Sverige.

7. Sammanfattning

Hemsidor är idag viktiga medel för att sprida information. De flesta av våra myndigheter och kommuner har skapat egna hemsidor där de erbjuder information till allmänheten. Aldrig förr har pressen varit så stor att använda ett enkelt och begripligt myndighetsspråk och detta är något som många kommuner strävar efter. Frågan är hur begripligt språket faktiskt är i praktiken.

Uppsatsen syfte har varit att undersöka läsbarheten i tjugofyra olika texter från tolv olika kommuner genom att studera förekomsten av passiva verb och nominaliseringar samt mäta nominalkvoten. Framförallt vill jag med denna studie belysa de skillnader som finns mellan de olika kommunernas resultat utifrån geografisk placering, invånarantal och texttyp.

Flera tidigare studier av passiva verb och nominaliseringar har gjorts av bland annat Westman (1974) som studerat fyra olika genrer, däribland myndighetsbroschyrer. Nordman (1992) och Puskala (2009) har också studerat dessa två språkdrag men medan Nordman undersökt vetenskapliga artiklar, läroböcker och handböcker har Puskala undersökt kommunala föredragningslistor.

Den teoretiska utgångspunkten i denna uppsats är den systemisk-funktionella grammatiken (SFG) och genom den har de grammatiska konstruktionerna passiva verb och nominaliseringar kunnat belysas och kopplas ihop till en texts läsbarhet. SFG utgår ifrån betydelsen och grammatiken ses inte bara som ett sätt att uttrycka utan också som ett sätt att skapa just betydelse (Holmberg & Karlsson 2013:10).

Materialet som använts i studien är av två olika texttyper, en som handlar om återvinning och en som handlar om politik, från sammanlagt tolv olika kommuner. Kommunerna har valts ut från fyra olika regioner i Sverige och har varierande invånarantal. Dessa texter har sedan studerats och förekomsten av två språkdrag som ofta har funktionen att göra en text abstrakt – passiva verb och nominaliseringar – har räknats och ställts i förhållande till antal verb respektive substantiv. Nominalkvoten för respektive text har också räknats ut genom att dividera alla substantiv med alla verb i syfte att få en bredare översikt över texternas läsbarhet.

Resultatet visar att mellersta Sverige är den region med högst andel passiva verb och även högst andel nominaliseringar. Den har också den högsta nominalkvoten. Västra Sverige är den

region med lägst andel passiva verb och nominaliseringar och också lägst nominalkvot. Resultatet visar även att kommunerna med minst invånarantal har högst andel passiva verb och nominaliseringar. Andelen minskar sedan i takt med att kommunernas folkmängd ökar. De flesta texter har runt 20 % passiva verb, vilket jämfört med Westmans (1974) myndighetsbroschyrer där 23,5 % av verben är passiva (Westman 1974:89-95) kan ses som relativt lågt. Vad gäller nominaliseringarna ligger de flesta texter i denna undersökningen på ett procenttal under 6 %, alltså hälften så högt som Westmans resultat 12,07 % (Westman 1974:73). Alla regionernas genomsnittliga nominalkvot visar värden på 2,4 eller mer vilket är relativt högt vid en jämförelse av standardvärdet för broschyrer som ligger på 1,7. (Lagerholm 2008:250).

De skillnader som finns mellan kommunerna visar att klarspråksarbetet inte prioriteras lika högt i alla delar av landet och detta kan bero på språkfrågornas låga status (Hedlund 2006:12). Bland annat är det en negativ attityd till klarspråk på många av landets myndigheter och detta kan ses som en orsak till klarspråkets låga ställning. Tradition kan också vara en bakomliggande faktor. Tjänstemännen är vana att skriva på ett abstrakt språk och tar också gärna hjälp av tidigare ärenden vid skrivandet av nya vilket gör att det abstrakta språket förs vidare (Puskala 2009:51). Att passiver och nominaliseringar är vanligare i mindre kommuner kan bero på att det helt enkelt inte har tillräckligt med resurser för att arbeta med klarspråk. För att starta ett klarspråksprojekt behövs pengar för att kunna ordna seminarium och anlita språkexperter (Hedlund 2006:15) och detta kan göra att mindre kommuner som kanske inte har lika många resurser väljer att lägga pengarna på annat.

Även om resultatet inte visar chockerande höga procenttal så kan man ändå konstatera att mycket mer kan göras vad gäller klarspråk. Vi har kommit en bra bit på väg i arbetet mot ett enklare myndighetsspråk men vi har ändå en lång bit kvar att gå. Forskning kan bidra till att belysa klarspråkssituationer i landet och bidra till förbättring och utveckling av klarspråksarbetet. Därför är fler studier som dessa viktiga, och med ännu större material kan vi dra ännu mer konkreta slutsatser.

Referenslista

Uppsatsens primärmaterial

Arboga.se:a: Avfall och återvinning. <https://www.arboga.se/bygga-bo--miljo/avfall-och-atervinning.html> (hämtad 2017-04-03).

Arboga.se:b: Nedskräpning. <https://www.arboga.se/bygga-bo--miljo/avfall-och-atervinning/nedskrapning.html> (hämtad 2017-04-03).

Arboga.se:c: Politik. <https://www.arboga.se/kommun--politik.html> (hämtad 2017-04-03).

Arboga.se:d: Beslut, insyn och rättsäkerhet. <https://www.arboga.se/kommun--politik/beslut-insyn-och-rattssakerhet.html> (hämtad 2017-04-03).

Gellivare.se:a: Avfall och återvinning. <http://www.gellivare.se/Kommun/Miljo--Halsa/Avfall--Atervinning/> (hämtad 2017-04-03).

Gellivare.se:b: Hushållssopor. <http://www.gellivare.se/Kommun/Miljo--Halsa/Avfall--Atervinning/Hushallssopor/> (hämtad 2017-04-03).

Gellivare.se:c: Politik. <http://www.gellivare.se/Kommun/Politik/> (hämtad 2017-04-03).

Gellivare.se:d: Revisionen i Gällivare kommun. <http://www.gellivare.se/Kommun/Politik/Revisionen-i-Gallivare-kommun/> (hämtad 2017-04-03).

Goteborg.se:a: Matavfall. https://goteborg.se/wps/portal/start/avfall-och-atervinning/sortera-avfall-hushallet/matavfall!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziAwy9Ai2cDB0N_N0t3Qw8Q7wD3Py8ffxdXQz0wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigCBEJyH/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (hämtad 2017-04-03).

Goteborg.se:b: Om kommunens organisation. https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunens-organisation/om-kommunens-organisation!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziAwy9Ai2cDB0N_N0t3Qw8Q7wD3Py8ffydAoz0wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigBWYy3f/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (hämtad 2017-04-03).

Goteborg.se:c: Så styrs Göteborg. https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunens-organisation/sa-styrs-goteborg!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziAwy9Ai2cDB0N_N0t3Qw8Q7wD3Py8ffydTM31wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigAAmerE/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (hämtad 2017-04-03).

Hallsberg.se:a: Sophämtning och grovsopor. <http://www.hallsberg.se/byggabomiljo/avfallochatervinning/sophamtningochgrovsopor.4.3d00f2ca14fbc9341254179.html> (hämtad 2017-04-03).

Hallsberg.se:b: Slam och latrin. <http://www.hallsberg.se/byggabomiljo/avfallochatervinning/slamochlatrin.4.6607565713b6f3c0f0e1092.html> (hämtad 2017-04-03).

Hallsberg.se:c: Kommunpolitik. <http://www.hallsberg.se/kommunpolitik.4.62546e5813b1deabcac45d.html> (hämtad 2017-04-03).

Hallsberg.se:d: Vision, strategiska områden, mål och värdeord. <http://www.hallsberg.se/kommunpolitik/visionstrategiskaomradenmalochvardeord.4.5f649a7813bafb85c6e5403.html> (hämtad 2017-04-03).

Kiruna.se:a: Avfall och återvinning. <http://www.kiruna.se/Kommun/Bygga-bo-miljo/Avfall-och-atervinning/> (hämtad 2017-04-03).

Kiruna.se:b: Farligt avfall. <http://www.kiruna.se/Kommun/Bygga-bo-miljo/Avfall-och-atervinning/Farligt-avfall/> (hämtad 2017-04-03).

Kiruna.se:c: Kommunala förvaltningar. http://www.kiruna.se/Kommun/Kommun-politik/kommunala_forvaltningar/ (hämtad 2017-04-03).

Kiruna.se:d: Kommunens ekonomi. <http://www.kiruna.se/Kommun/Kommun-politik/Kommunens-ekonomi/> (hämtad 2017-04-03)

Kungalv.se:a: Matavfallsinsamling. <http://www.kungalv.se/Bygga--bo--miljo/avfall-och-atervinning/matavfallsinsamling/> (hämtad 2017-04-03).

Kungalv.se:b: Kommunfullmäktige. <http://www.kungalv.se/kommun--politik/organisation/kommunfullmaktige/> (hämtad 2017-04-03).

Kungsbacka.se:a: Avfall och återvinning. <https://www.kungsbacka.se/Bygga-bo-och-miljo/Avfall-och-atervinning/> (hämtad 2017-04-03).

Kungsbacka.se:b: Kommunens organisation. <https://www.kungsbacka.se/Kommun-och-politik/Kommunens-organisation/> (hämtad 2017-04-03).

Malmö.se:a: Avfall och återvinning. <http://malmo.se/Bo-bygga--miljo/Boende--narmiljo/Avfall--atervinning.html> (hämtad 2017-04-03).

Malmö.se:b: Kommunfullmäktige. <http://malmo.se/Kommun--politik/Politiker-och-beslut/Kommunfullmaktige.html> (hämtad 2017-04-03).

Orebro.se:a: Avfallsabonnemang. <http://www.orebro.se/bygga-bo--trafik/avfall--atervinning/avfallsabonnemang.html> (hämtad 2017-04-03).

Orebro.se:b: Kommunfullmäktige. <http://www.orebro.se/kommun--politik/politik--beslut/kommunfullmaktige.html> (hämtad 2017-04-03).

Orebro.se:c: Kommunstryrelsen. <http://www.orebro.se/kommun--politik/politik--beslut/kommunstryrelsen.html> (hämtad 2017-04-03).

Svedala.se:a: Avfall och återvinning. <http://www.svedala.se/bo/bygga-bo-och-miljo/avfall-och-atervinning/> (hämtad 2017-04-03).

Svedala.se:b: Hämtning av avfall. <http://www.svedala.se/bo/bygga-bo-och-miljo/avfall-och-atervinning/hamtning-av-avfall/> (hämtad 2017-04-03).

Svedala.se:c: Politik och demokrati. <http://www.svedala.se/paverka/politik-och-demokrati/> (hämtad 2017-04-03).

Svedala.se:d: Hur går det till att fatta beslut? <http://www.svedala.se/paverka/politik-och-demokrati/hur-gar-det-till-att-fatta-beslut/> (hämtad 2017-04-03).

Umea.se:a: Avfall och återvinning. <http://www.umea.se/umeakommun/byggaboochmiljo/avfallochatervinning.4.6afa3d411ffd91fba800019607.html> (hämtad 2017-04-03).

Umea.se:b: Avgifter och regler, abonnemang. <http://www.umea.se/umeakommun/byggaboochmiljo/avfallochatervinning/avgifterochreglerabonnemang.4.361f1c411567dcef44b10170.html> (hämtad 2017-04-03).

Umea.se:c: Så fungerar kommunen. <http://www.umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/kommunensorganisation/safungerarumeakommun.4.183d59c102aa9f062480001008.html> (hämtad 2017-04-03).

Vellinge.se:a: Avfall. <http://www.vellinge.se/bygga-bo-miljo/avfall/> (hämtad 2017-03-04).

Vellinge.se:b: Kommun och politik. <http://www.vellinge.se/kommun-politik/> (hämtad 2017-03-04).

Vellinge.se:c: Så styrs Vellinge. <http://www.vellinge.se/kommun-politik/kommunensorganisation/sa-styrs-vellinge1/> (hämtad 2017-03-04).

Övrig refererad litteratur

- Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin 2013: *Grammatik med betydelse*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Holmberg, Per m.fl. 2011: Funktionell grammatik och textanalys. Grammatiken i verkliga livet. I: Holmberg, Per, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.) *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts.
- Karlsson, Anna-Malin 2011: Texters ideationella grammatik. I: Holmberg, Per, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.) *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts.
- Sprakochfolkminnen.se: Klarspråkstestet. <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/klarsprak/att-skriva-klarsprak/klarsprakstestet.html> (hämtad 2017-05-22).
- Koskela, Merja 2009: Mot klarspråk på nätet? Dubbel rekontextualisering på skattemyndigheternas webbplatser. I: Nyström Höög, Catharina (red.), *Medborgare och myndigheter*. TeFarapport 47. Uppsala Universitet. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:283863/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2017-04-23).
- Lagerholm, Per 2008: *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Melin, Lars & Lange Sven 2000: *Att analysera text. Stilanalys med exempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordman, Marianne 1992: *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Nyström Höög, Catharina 2001: *På väg mot ett bättre myndighetsspråk*. Stockholm: Statskontoret. <http://www.statskontoret.se/upload/publikationer/2001/200118.pdf> (hämtad 2017-05-15).
- Puskala, Jaana 2009: Var gömmer sig aktörerna i kommunala föredragningslistor. I: Nyström Höög, Catharina (red.), *Medborgare och myndigheter*. TeFarapport 47. Uppsala Universitet. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:283863/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2017-04-23).
- Rahm, Henrik, Ohlsson Claes 2009: Klarspråksarbete, myndigheter och mottagare. Exempel från äldreomsorgen och Malmö stad. I: Nyström Höög, Catharina (red.), *Medborgare och myndigheter*. TeFarapport 47. Uppsala Universitet. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:283863/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2017-04-23).
- Språkrådet 2014: *Myndigheternas skrivregler*. Stockholm: Norstedts Juridik.

<http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.41318b851483519095290e/1411629869129/Mynd-skrivreg2014-1.pdf> (hämtad 2017-04-23).

Westman, Margareta 1974: *Bruksprosa. En funktionell stilanalys med kvantitativ metod*.
Stockholm: LiberTryck.

Äikäs, Monica 2014: Substantiv eller verb? I: *Språkbruk*. <http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=4230> (hämtad 2017-05-03).

Julia Broman

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se